

A ROMÁNIAI MAGYAR TUDOMÁNYOS SZAKIRODALOM*

Nagy-Tóth Ferenc

az MTA külső tagja, kut. prof (Kolozsvári Biológiai Kutató Intézet)

A Magyar Szakírók Szövetsége megalakulásának kezdeményezői nemzeti önazonosságunk legfőbb tényezője, anyanyelvünk megőrzésének és korszerű fejlesztésének fontosságát a legválságosabb időszakban ismerték, fel és annak megfelelően cselekedtek. Jelen korunkban ugyanis anyanyelvünk általában (a beszélt, az írott, főleg pedig a számítógépes), a tudományos-szakirodalmi nyelv pedig különösen nagy megpróbáltatásnak (kihívásnak) van kitéve. Sürgősen és folyamatosan sajátjává kell áthasonítani azt az irdatlan mennyiségű jel- és fogalomrendszert, amelyet az információs forradalom szakadatlanul áraszt, szinte percről-percre.

A magyar nyelv *első* nagy válságát az első évezred fordulóján vívta meg eredményesen, amikor „a keresztény vallás, a földművelés és kézművesség fogalmait és tárgyait kellett magyarul elnevezni” (Szily K., 1879). *Második* nagy megpróbáltatását a magyar nyelv a XIX. század második felében élte meg, amidőn a „tudomány, művészet és technikai ipar körébe tartozó témék sok műnevet és műszót kellett nyelvünkben megpolgárosítani” (Szily K., 1879). A jelenlegi szakismerteink 99 %-át eredményező utóbbi fél évszázad robbanásszerű tudományos fejlődése (Vizi Sz., 2001) állította a *harmadik* kihívás elé a magyar nyelvet és annak felelős művelőit. Az információs forradalom követelményeinek csak a tudásalapú társadalom képes eleget tenni. Még képzelgésnek is kétségbeejtő jövőkép, hogy a tudományos ismeretek megszerzése közép- és felsős szinten ne az új követelményeknek megfelelően finomí-

* A nagyváradi előadás rövidített változata.

tott anyanyelven, hanem „akár angolul is folyhatna” (Balázs G., 2001). Az információáramlás ugyanis nem élettani szabályok szerint, hanem „agysejtekben rögzült tudás ... nemzedékről nemzedékre, mesterről tanítványra terjedve öröklődik”, továbbá „nemzetünk jövőjét a természettudományos műveltségre és annak logikájából fakadó értékre kell alapozni” (Vizi Sz., 2001). Végül, mert „a XXI. században az Európai Unióhoz csatlakozott országokban is a nemzeti összetartozás érzése, a nemzeti kultúra és a nyelv tisztelete egyre erősödik” (Orbán V., 2001).

A Magyar Szakírók Szövetségének alakuló ülése a legmegfelelőbb alkalom annak megítélésére, hogy a beszélt nyelvet megörökítő, a nemzetet a leghatásosabban alakító és megtartó anyanyelvű írásbeliségből mennyi volt a részesedése, és milyen volt a szerepe a természettudományos szakirodalomnak. Az írásbeliségből mindaz, ami nem társadalomtudományi, illetve nem szép- és közirodalom (Nagy Cs., 2000), a természettudományi szakirodalom körébe tartozik. Ennek nagyobb ágazatai: a biológiai, mezőgazdasági és orvosi, valamint a földtani, matematikai, fizikai, csillagászati és műszaki-mérnöki szakirodalom (Balogh E., 1981). A kör beláthatatlanul bővül valamennyi ágazat határterületeivel, a korszerű műszerezettség és a gyors adatközlés és általában a nemzetközi elismertségre törekvő tudományos kutatás robbanásszerű fejlődésével.

Ebben a helyzetben a régmúlt idők egy nyelvűségéből kiszabadult anyanyelvű természettudományos szakirodalmat ismét az egynyelvűség (ezúttal az angol) veszélyez-

teti. A tudomány eredményeinek pontos és gyors elsajátítása, a felelősen gondolkodó és cselekvő, nemzetközileg versenyképes új társadalom megteremtése és működtetése megköveteli az anyanyelvű szakirodalom általánosan elfogadott és megbecsült művelését. A kutatások eredményeit pontosan, szabatosan, közérthetően, szellemesen és megragadóan, anyanyelvünket is őrizve és szépítve, Erdélyben és az anyaországban is, úgy közvetíteni, ill. közreadni, hogy az a tudományos ismeretek mellett még szépirodalmi élménnyel is jutalmazza a szakembert.

Az erdélyi tudományos szakirodalomban is elkerülhetlenné vált az idegen szavak özöne. A számítógépes közlésekből tájékozódó (elektronikus információ) fiatalabb nemzedék nem pazarol *némi többletgondolkodást* megfelelő anyanyelvi kifejezés keresésére, hanem gépiesen veszi át a könyvnyelvből, kényelmesebbben, s főleg gyorsabban használható idegen fogalmakat. A terepen nem mintákat, hanem „próbákat” gyűjtenek, a laboratóriumban nem elemeznek vagy vizsgáltnak, hanem „analizálnak”. Vita tárgyát nem az elkerülhetetlen szókölcsönzés vagy a nyakatekert magyarítás képezi, hanem a nyelvünkbe már jól áthasonult és pontos értelmű fogalmak tudatos használatának szorgalmazása, a szöveg könnyebb és gyorsabb megértése, s nemkülönben az anyanyelvű gondolkodás fejlesztése céljából. Mindeképpen veszélyesen félrevezető és hamis az az állítás, mely szerint „egy nyelv elsődleges szerepe inkább a gondolatátvitel lehetővé és hatékonyabbá tételében, mintsem a nemzeti öntudat ápolásában, vagy a

másoktól való elkülönülésünk kifejezésében rejlik” (Furdek L. T., 2001).

Társzerkezetileg, és ebből következően gazdaságilag léteztek bizonyos feltételek sajátos erdélyi természettudományi szakirodalom kialakulására. Ez azonban sohasem következett be, miként szépirodalmi „szizma” sem volt valójában. Volt viszont erősza- kos elszakítottóság. A nép ösztönösen és tudatosan együvé tartozóként élt és viselkedett mindig. Ez az évszázados magatartás határozza meg a jövőben is az erdélyi magyar tudományos szakirodalomnak az anyaországgal azonosuló sajátos szerepét. Az erdélyi magyar tudományos szakirodalomra is érvényesnek kell lennie annak, amit az Erdélyi Múzeum-Egyesület 1990. október 27-én, immár harmadszori megalakulásakor, cselekvési irányként meghatározott: „Mi az erdélyi magyarságot mindig a magyar nemzet, műveltségét pedig az egyetemes magyar műveltség szerves részének tekintettük és tekintjük ezután is” (Benkő S., 1993/a).

A legfontosabb közös feladat a magyar szaknyelv csiszolása (pallérozása), s ezáltal harmadik válságából való sikeres kiemelése mellett, minél színvonalasabb tudományos alkotások kidolgozása és elterjesztése, a tudás alapú társadalom megteremtése és e nemzetközi versenyképesség elérése céljából. Hassa át a Magyar Szakírók Szövetségének jövődöbeli, gyümölcsözőnek remélt tevékenységét a nagy törvényalkotó anyanyelvünkbe igen szépen átültetett áldása: „Esőként szitáljon tanításom, harmatként hulljon mondásom, mint permet a zsenge fűre, záporosó a pázsitra” (Mózes V, 32:2).

IRODALOM:

- Balázs G.: *Műnyelvi válság egykor és most*. Természet Világa, 2001. május, 201. o.
 Balogh E. (Főszerk.): *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon I*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1981.
 Benkő S.: *A romániai magyar tudomány helyzete és az Erdélyi Múzeum-Egyesület feladatai*. Bp., 1993/a
 Furdek L. T.: *Varietas mégsem delectat?* Szabadság (Kolozsvár), 2001., 13., 58.

- Nagy Cs.: *A magyar emigráns irodalom lexikona*. Argumentum Kiadó, Budapest, 2000.
 Orbán V. országértékelő beszéde a pesti *Vigadóban*, 2001. február elsején.
 Szily K.: *A természettudományi műnyelvről a magyar irodalomban*. Természettudományi Közlöny, 1879, 132. évf., 5. füzet, 199–201.
 Vizi E. SZ.: *A tudás Magyarországa*. Természet Világa, 2001. május, 194.